

نوٲترين ليكۆلينه وه كان سه بارهت به نه وهى Z

شاهۆ مه تين

”

له نه وهى پيشوودا قوتابخانه و مزگهوت و شاره كان دامه زراوهى كۆمه لايهتيكردن، به لام نه وه نوئ سه رچاوهى په يوه نديه كانيان ميديا و چه ندين ته كنه لۆژياى تريان هه يه بۆ كۆمه لايهتيكردن. هه ر له بهر ئهم هۆكارهش جوړيک له گۆرانكارى له گروهه كانى ئاماژه پيكرادا روويداوه. ميديا و ته كنه لۆژيا ها تۆته پيشه وه و ئهمهش خاليكى زۆر گرنگه. ئه گه ر نه وهى نه ريتى بيه ويئت له هه مان چوارچيوه دا بمينيته وه و نه توانيت خۆى به ره هم بهينيته وه، هه مان نه وه و ئه و دامه زراوه يه ئاماژه ي پي ده كات، تووشى قه يران ده بن، بۆيه به ئاركي تايپ ناتوانين وه لامى كيشه كانى نه وهى نوئ بدهينه وه يان له جيهانبيني نه وهى نوئ تيبگه ين و كاره كتهر و سيفه تي نه وهى نوئ جياواز بوون له نه وهى پيشوو و نه وهى نوئ خۆ دامه زرينه ره.

“

پېښه کی

نهووی نوږ دهیو پټ بڅی، تنهنهت نامرازه کانی شهرکردنیشی دوگمهی تاجن. له بنه رتدا هیچ توندوتیژی بیه کیان تیدا نییه و له سوشیال میدیادا باسی خوښی، نازار و ... هتد ده کهن. ئەم نهوویه ده توانن په یوهندی له گهل په کتردا دروست بکهن، پیکه وه بڅین و له گهل په کتره له بکهن. له م روانگه یه وه خالیکی گرنکه که نهووی نوږ هه ولی نه هیشتنی ئهوانی تر نادات و به دواي پیکه وه ژياندا ده گهر پټ. به لام نهووی پېشوو به دواي له نابردنیدا ده گهر پټ و له بنه رتدا ئهوی تر قبول ناکات. خالی بنه رتدی ئهویه به که دامه زراوهی بنه مالهی پوانخواز له ئیران سه ره رای بوونی بنه مالهی ئه تومی، نه گوزراوه بو بنه مالیه کی مه دهنی و ئیران تا ئیستاش خاوه نی بنه مالیه کی مه دهنی نییه. و گوزانیکي زور سه یر و بڼونهی له ئه رکه کانیش له ئیراندا رووی داوه و ئه ویش ئهویه به که ئه رکه کانی حکومت و دامه زراوهی بنه مالیه گوزارون، واته دابینکردنی هه موو ئه و خزمه تگوزاریانهی که دامه زراوه کومه لایه تییه کانی سه ر به حکومت پتویسته دابینکردنی بو دامه زراوهی خیزان گوزراوه که وتوته سه ر شانی دامه زراوهی خیزان و، حکومت ئه رکه کانی دامه زراوهی خیزانه کهی له ئه ستو گرتوه (وه ک پرسى ئاموزگار یکردنی مندا لانی خیزان بو پوشینی حجاب). هه روه ها جه خت له وه ده که یه وه که ”ئه گه ر ئه وان (نهووی Z) گرینگیان پچ نه در پټ، دایک و باوک دوزارون و به واتا یه کی تر له ناو ده چن“. نهووی Z ده لاین : به مردنی ئه وان کیشه که چاره ده بیت و بزگارمان ده بیت . بو ئه ووی له دڅیکي له و شیویه بزگارمان بیت، زور گرنکه کومه لایه تی بوون پچه وانه بکریته وه و نهووی دایک و باوک به هیز بکریټ“.

خالی گرنگ ئهویه که دیالوگی نیوان نهووه کان به تابیعت له گهل نهووی Z به چاره سه ریکی بنه رتدی و پېښه کی بو گه شه سه دندی ولات دابنریټ.

گرفتني نهووی Z له خیزان و گفتوگوی تیوړی سه بارت به م بابه ته

سه رتا ئماژه به کیشه کانی نهووی Z له خیزاندا ده که ین که خیزان وه ک ناوه ندیک که له کومه لگای ئیراندا هیشتا ده توانریټ حسابی بو بکریټ، زور بهی دامه زراوه مه دهنی و کومه لایه تییه کانی کومه لگای ئیران روخواون. به لام هیشتا ده توانین هیوا به دامه زراوهی بنه مالیه یی بخوازین و پلانی بو دابنریټ، هه روه ها هیواخوازی گوزانکاری له دامه زراوهی بنه مالیه یی له کومه لگای ئیراندا هیشتا چاوه وړانییه کی ژیرانه یه. هه رچهنده رو به رووی چهن دین کیشه ده بیت هوه و پتویسته ئه وه مان له بیر بیت که دامه زراوهی بنه مالیه هیشتا گرنگترین ناوه نده که گوزانکاری نهووه کانی تیدا پرووده دات و ئماژه به تیوړی مارگریټ مید و مانهایم ده که ین سه بارت به بناغه کانی توژیښه ووی نوییه کان و وه ک ناویشانی تیوړی خویندنه که و ”یه کیک له و توژیښه ره که مانهی که به شیویه کی سیستماتیکي له جیهاندا کاریان له توژیښه وه له سه ر نهووه کان کردوه، خاتوون مارگریټ مید و به ریژ مانهایم - ن، که بناغه کانی توژیښه ووی نهووه کانیان له جیهاندا دامه زران. مارگریټ مید پی وایه ئه و کومه لگایانه ی که له په ره سه دندی میژوویی خویاندا رو به رووی چهن دین گوزانکاری خیرای میدیای، میژوویی و ته کنه لوژی ده بڼه وه، توانای دروستکردنی بوشایی کومه لایه تی زیاتریان هیه. بویه ئەم بوشاییانه گرنگن چونکه گوزانکاری پروسه به رده وام و خاوه کانیان له نهوویه که وه بو نهوویه کی تر ده بیت و پی وایه که ده بیت هه وی بوشایی ئەزموون و کولتور.

ئەو باسەى كە لە كۆمەلگای ئىمەدا لەنئوان نەوى سىاسى و نەوى ھەشتاكان و نەوى Z زۆر بە ئاشكرا بوونى ھەيە. بۆيە بەپشتبەستن بە پىداچوونەو بە حوكمرانى لە ئىران و بە پشتبەستن بە تيۆرى مەيد، وا گریمانە دەكەين : ئەگەر لە چوار دەيەى رابردودا بە پشتبەستن بە چوارچىوہى تيۆرى مارگرېت مەيد پىداچوونەو بە ئىراندا بکەين، بۆمان دەردەكەويت كە حوكمرانى، پىكەتەي سىاسى و گوتارەكان گۆرانكارىيان بەسەردا ھاتووہ. كۆمەلگای ئىران شەركى ھەشت سالى ئەزموون دەكات، دواتر پلانى مۆدىرنىزاسيۆنى ئابوورى و كۆمەلەيەتى و دواتر گەشەسەندنى شارنشىنى، كۆچى مېشك، گۆرانكارى لە پەرەپىدانى پەرورەدى فرمى لە ئىراندا روو دەدات، كە لەسەر بنەماى كچان و كوران بە شىوہەكى بەرفراوان پەرورە دەكرېن و يەككە لە ھەرەشەكانى حوكمرانى ئىستان. پەرەسەندنى بنەمالەى ناوہكى لە فورمى ناتەواوى خۆيداىە و سەرھەلدانى گوتارى سىاسى لە كاىەى سىاسىدا، زيادبوونى بەكارھىنانى كولتورى مەيدايى لە كاىەى كۆمەلەيەتى ئىران، زيادبوونى دزەكردن رېژەى مەيدايى نۆودەولەتى و سەرھەلدان و پەرەسەندنى تەكنەلۆژيا و ئىنتەرنەيت و پەرەندى نۆى و سۆشال مەديا بوونەتە گرفت لە بەردەم دەسەلات. ھەر بۆيە لە راستىدا ئەگەر بەپشتبەستن بە دىدگای مەيد باس بکەين، كۆمەلگای ئىران تەنيا لە ماوہى چوار دەيەدا ھەموو ئەم پېشەتەنەى بەخۆيەوہ بىنيوہ و ئەم پېشەتە خىرا مېژووئى ، كۆمەلەيەتى، مەيدايى و تەكنەلۆژيانە وایکردووہ كۆمەلگای ئىران ئامادە بىت بۆ كەلنەكان، لەوانەش كەلنى نەوہكان. جگە لەوہش پىويستە ئامازە بە پېشەتەكانى ناو مەديا بکەين كە زۆر تايبەتە، ھەرچەندە ئەمە ئەزموونى رۆژئاوايە، بەلام دەكرېت ئەو ئەزموونە بۆ ئىرانىش درېژ بکړتەوہ، كە نەوہكان تا

ئىستاش لە چ جۆرە مەدياىەك ئامادەن و لە كۆمەلگاكەماندا چۆن بەكارىيان ھىناوہ. بەپى بەكارھىنانى مەديا، نەوى جياواز بەرھەم ھاتووہ، لەوانە: نەوى شەرى مەدياى بالادەستى، نەوى جەنگ لە جەنگى جىھانى دووھمدا لە كۆمەلگەى رۆژئاوادا كە رۆژنامەگەرى و رادىو بوو. ئەو كۆمەلگەيە بەھوى شەروہ زيانى پىگەيشتووہ، كە لە راستىدا بە نەوى خۆنەويست و گونجان و بىدەنگ ناودەبرېن، لە سالى ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۰ لەدايك دەين. نەوى دەشىد بوومەرز يا نەوى مىندالان، نەوى گونجاوہكانن.

نەوى Y

لە نەوى Y ، مەدياى سەرەكى برىتين لە تەلەفزيۆنى مانگى دەستكرد و تەكنەلۆژياى پەرەندى و زانىارى، پاشان مەدياى جۆراوجۆرى ۱ WEB كە ئىمەش ئەزموونمان كەردووہ. كە ئەوانە دەگرېتەوہ كە لەنئوان سالى ۱۳۷۰ و ۱۳۸۰ لەدايكبوون دەگرېتەوہ

نەوى Z

نەوى Z كە باسى سەرەكەيە، پنى دەوترېت ، نەوى دىجىتال و يەك لەوانە ئەوانە كە لەنئوان سالى ۱۳۸۵ بۆ ۱۳۹۵ لەدايك بوون. ئەمانە لە قۇناغىكدا لەدايك بوون و پىگەيشتن كە لوتكەى گەشەسەندنى مەدياى مۆبايل و مەدياى كەسى و مالتىمەدياىە و شاىەتەلى سەرھەلدان و خۆجىكرەنى وىب ۲ و تەكنەلۆژياى دىجىتالين.

نەوى ئەلفا:

بەلام لە نەوى ئەلفادا كە لە سالى ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۳ لەخۆدەگرېت، بە جۆرىك مىندالانى نەوى ھەزار سالى و ھەرورە نەوى خەلكى رەسەنى دىجىتالى لەدايكبوون و ژيان و كاركردن و كات بەسەربردن و بەگشتى جىھانەكەيان دىجىتاليە. بە واتايەكى تر لە دىجىتال مەديا پەرەندى دروست دەكەن و لە سۆشال مەديادا دەژين

و كۆرۈنك پىك دەھىنن و كارگىرى دەكەن و كاتىكى خۇش بەسەر دەبەن و لە راستىدا دەژىن. وە ئەمە جىاۋازى نىۋان ژيان لە جىھانى دىجىتالى و ژيان لە جىھانى ئۇفلايندايە. كە خالىكى گرنىگە ئىمە لە سىستەمى سىاسى و سىستەمى بنەمالەى خۇماندا زانىارى و شارەزايىمان لە جىھانە دىجىتالىيەكان ھەبىت. تا چەند پەيۋەندىمان لەگەل پروسەكەدا ھەيە، و ئەو كارلىكانەى لەۋىدا پروودەدەن، و لەگەل دروستكردى بەھا لە جىھانى دىجىتالىدا؟ زۆرىەى ئەو لىكۈلىنەۋەيانەى كە لەم بوارەدا لە ئىران ئەنجام دراۋن كەمتر بوۋە بە روانگەيەكى پەيۋەندىدار لە لىكۈلىنەۋەكە و سەرنج دەخەينە سەر رەھەندەكانى پەيۋەندىكردى پىرسى نەۋەكان و ئەو تەھەددايانەى گىتوگۇ و كارلىككردى كە پىكەۋە ھەيانە، و چوۋن دەتوانرىت ئەم بۇشايىيەى پەيۋەندىكردى و ئەو پىشۋىيەى كە لە بۇشايى گىتوگۇدا دروستبوۋە، چارەسەر بكرىت. توژىنەۋەبەك كە لە سالى ۱۳۹۸ لەنىۋان خويىندكارانى ئامادەيى بۇ كچان و كوران لە تاران ئەنجام دراۋە دەرگەۋت كە - دايك و باوك و مىندالان كەمتر كات و وزە بەسەر دەبەن بۇ پەيۋەندى زارەكى، گىتوگۇى درىژ و ھاۋسۇزى، قبولكردى و رىزگرتن لە كەسانى دىكە بە ئامانجى ھاۋبەشكردى بىروراي گىشتى و ئالوگۇرى بىروباۋەر و بەھاكان، و ھەست و ھەزەكان و ئاۋاتەكان. ئەگەر گىتوگۇيەكى كورتىش دروست بىت، لايەنى دىالوگ و گوڭگرتى نىيە و بەرەۋ دەمەقالە، و گىزى و مىلمانى دەروات و ھەر بۇيە مىندالان كەمتر چىژ لە قسەكردى لەگەل دايك و باوكيان ۋەردەگىرن. ئەم توپىژەرە نوپىيە نىشانى دا كە لە ئەنجامى راپرسىيەك دەريخستۋە كە گىتوگۇى نىۋان ئەندامانى خىزان لە ۲ كاتزمىر لە رۇژىكدا لە ۲۰ سال لەمەۋبەر بۇ ۲۰ خولەك لەم سالدا كەمى كردۋە. لىكۈلىنەۋەكانى پىشۋوتەر دەيدەخەن كەلىنى

سۆزدارى نىۋان نەۋەكان واتە نەۋەى دايك و باوك و مىندال و گونجانى نىۋانىان كەمبۋەتەۋە. تەنانتە بۇتە ھۇى توندوتىژى زارەكى و جەستەيى ۋەك كوشتنى مىندالان. لە ھەۋالەكاندا باس لەۋە كرا كە سالانە بە تىكرا ۷۵ ھالەتى كوشتنى كۆرپە روودەدات. تىكچوۋنىكى پەيۋەندى نىۋان نەۋەكانە كە ئەم جۆرە رووداۋانە روودەدەن، ئەم ئەنجامانە نىشان دەدەن كە پەيۋەندى نىۋان نەۋەكان لە بنەمالەى ئىراندا تىكچوۋە. ئىستا پرسىارەكە ئەۋەيە، ھۆكارە كارىگەرەكان لە دروستكردى و رىگىركردن لە گىتوگۇ و كارلىكى ئەرىنى لەنىۋان دايك و باوك و مىندالان چىن؟ ھەرۋەھا دەرئەنجامى ئەم دياردەيە چىيە؟ "پىناسەى بوبەر بۇ دىالوگ" بۇ ۋەلامدانەۋەى ئەو پرسىارەى سەرۋە ئەۋەيە كە بۇ بوبەر دىالوگ رىگايەكە بۇ دۇزىنەۋەى ئەۋىتر، نەك شىكرەنەۋە و گۆرپىنى ئەۋىتر. ئىمە دىالوگ بەكار دەھىيىن بۇ گۆرپىنى ئەۋىتر. ئىمە ھەمىشە ۋەك مىشتومىك سەيرى دىالوگ دەكەين. لە مىشتومىدا ھەمىشە دەمانەۋىت لايەنى بەرامبەر بدۇرىت. دىالوگ و گىتوگۇ لە ماناي بوبەردا كە لىرەدا دەپخەمە روو، لە دەرۋەى ئەۋ مانا و پىناسەيەدايە. دىالوگ ئامرازىك يان ستراتىيەكە بۇ دۇزىنەۋەى ئەۋىتر و نەگۆرپىنى ئەۋىتر. لە گىتوگۇكانماندا ھەۋلى سەركۈنەكردى و پىشۋەختەيى و ھوكمدانى يەكتر دەدەين، ئەۋ كەسە ۋەك خۇى لە دۇخى خۇيدا قبولل ناكەين، بەلكىۋ دەمانەۋىت بىكەينە ھىي خۇمان. لايەنى بەرانبەر دەتوانىت مىندالىك بىت، ھاۋكارىك، ھاۋسەرەيك، خويىندكارىك، يان ھىزىكى سىياسى لەبەردەمماندا بىت. ھەرچەند لە راستىدا پىشمەرجى گىتوگۇ قبولكردى ئەۋىترە بە ھەموو جىاۋازى و ناكۈكىيەكان. دىالوگ واتە داننان بە لايەنى بەرانبەردا بەبى گويىدەنە رەگەز، چىن و ھەموو

ئەو شتانەي كە سەر بە لايەنى بەرانبەرە. مارتەن بوبەر لە كتيبي "من و تو" دا دەليت؛ كاتيک گارسۇنەكە دېتە لات و دەتەويت فرماني پى بکەيت، زۆر جار وەك مروفىك سەيرى گارسۇنەكە ناکەيت، ئىدى تىپىكى پى دەدەيت و ئەويش دەروات. لە راستيدا ئەو ئۆيژە و ئامرازىكە كە پىويستە بۆت بەدى بەينيت. بۆيە لە كارلىكەكانى نيوان نەوۋەكاندا ئىمە رۋانگەكى ھاوشىوۋى ئۆيژىكتمان ھەيە بۆ مروفەكان نەك رۋانگەيەكى ھاوشىوۋى مروف. بوبەر دەلى ھەموو مروفىك مروفىكى رەسەنە و تاكايەتتەكى تايەتى ھەيە؛ لە دىالوگدا پىويستە ئەو تايەتمەندىيە و ئەو تاكايەتتە لەبەرچاۋ بگيريت. رېز لەو كەسە بگىرە و بەو پىيە قسەي لەگەل بکە نەك ئەوۋى ھەوللى گۆرىنى و رېنمايىكرەنى بۆ رېگا راستەكەم بەدى. يەككە لە ھەرەشە بنەرەتتەكانى كۆمەلگا ئەوۋىيە كە دەمانەويت ھەموو شتېك بگۆرىن و با مندالەكان ھەمان رېگا بگرنەبەر كە ئىمە پەيرەۋى لى دەكەين.

گۆرىنى نەرەكەكانى حكومت و خىزان وەك بەربەست لەبەردەم گفتوگۆ

چوار مىحوەر يان بەربەستى بەردەم دىالوگ لەنيوان خىزان و نەۋى Z كە برىتين لە: ۱. بەككىيان بەرپرسيارىتتى كۆمەلايەتى و ئابوورىي خىزانە. بنەمالەي ئيرانى كەوتۆتە ژىر كارىگەري پرسە ئابوورىيەكان و زۆرتىن دامەزراندنى داىكان و باۋكان، چەندايەتى و چۆنايەتتى دەرفەتى دىالوگ كەم بوۋەتەۋە، كارىگەرى ئابوورى لەسەر كارلىكەكانى نيوان نەۋەكان كەمتر گرنگى پى دراۋە. داىك و باۋك، چ تاك و چ دووانە، كەمتر دەرفەتيان ھەيە بۆ قسەكرەن لەگەل مندالەكانيان و نەۋى نوئ. ھۆكارە جۇراۋجۆرەكانىشى ئەۋىيە كە بنەمالەي ئيرانى بارگرانى قورسى ناكارامەيى دامەزراۋە

كۆمەلايەتتەكانى وەك دامەزراۋە سياسىيەكان، دامەزراۋە ئابوورىيەكان، دامەزراۋەكانى قوتابخانە و... ھتەيان لە ئەستۆ گرتوۋە. حكومت چى دەكات؟ خۆي بە حىجاب و كۆمەلايەتكرەنەۋە دەلكىنيت، دەليت نوئز بکە، حكومت لە راستيدا كارى خىزان دەكات و خىزانىش كارى حكومت دەكات. خىزان بىر لە دامەزراندن و ئابوورى و ھەموو ئەو شتانە دەكاتەۋە كە دامەزراۋە كۆمەلايەتتە مۆدىرنەكان دەبى بىكەن، ئەمە لە كاتىكدايە كە ھىچ ئامدەكارىيەكى بۆ نىيە. لە بنەرەتدا خىزان ئامدە نىيە ئەو جۆرە بەرپرسيارىتتەيانە قىۋول بكات. ئەگەر خىزان مندالەكەي نەنرېت بۆ تاقىكرەنەۋەي ۋەرگرتن، ئايا دامەزراۋەي قوتابخانە دەتوانيت مندالەكەيان پەرۋەردە بكات بۆ ئەۋىيە نوخبە و كارامە و ھاۋلايەتتەكى بەسوود و خوازراۋ بىت؟ ھەرگىز. سەرەراي ئەم بارگرانيە قورسە، ھىشتا دامەزراۋەي بنەمالە پارىزراۋە. كىشەكانى كۆمەلگا لە دىۋارى خىزانەۋە ديت و دەچنە ناو خىزان و بناغەكانى بنەمالە تىك دەدەن. باۋككە كە لە كارەكەي دوور خراۋەتەۋە و بېكارە، لەناۋ مالدا، ھەموو شتېك تىك دەدات و ئەمەش ئەۋە دەردەخات كە دامەزراۋەي ئابوورى ناكارامەيە. ھەرۋەھا فاكترى زۆر گرېنگ ھەيە لە گفتوگۆي نيوان نەۋەكاندا، وا نىيە كە لىھاتوۋىي گفتوگۆ يان ئامۆزگارى بۆ رېزگرتن لە يەكتر چارەسەرى ھەموو كىشەكان بىت و ئەمانە بە تەنيا بەس نىن. لە راستيدا داىك و باۋك لە خەباتدان بۆ قەرەبوۋكرەنەۋەي بىكارىگەرىيى دامەزراۋەكانى دەردەۋى خىزان و بەتايبەتى حكومت. چونكە دەرفەتەكان زۆر نايەكسانن. بۆنمۈنە، سىستەمى كرېچى ھەموو دەرفەتەكان دەدزيت. ۲. ھۆكارىكى تىر ئەۋىيە كە داىك و باۋك و مندال كاتى پشۋودانى خىزانى ھاۋەشيان نىيە.

واتايەكى تر خيزان بەبى مەبەست خۆى
 لە ۋەرچەر خانىكى مېژوويىدا دەبىنەتەۋە،
 كە كارەكانى دامەزراۋى پەرۋەردە و
 دامەزراۋى ئابوورى و ،،،،، ھتد ئەنجام دەدات.
 چاۋەرۋانى مندالەكان لە خيزانەكە زۆر بەرز
 بوۋەتەۋە، ئەگەر بگوترى كە داۋاكارىيەكانيان لە
 خيزان زۆرە و خۇنمايشكردن، ئەمەش بەھۆى
 ناكارايى دامەزراۋەكانى دەرەۋەى خيزانەۋە، بە
 واتايەكى تر ھەموو پەرسەكانى بىنەمالە تىكچوۋە
 بەلام حكومت چى دەلىت: حىجابەكەت چاك بىكە.
 بەگشتى حكومتە ئايدىۋولۇزىيەكان لە دوو
 سى مۇدىلى پراكىتىكى زياتريان نىيە؛ ”چاكە
 و خراپە - ئەرئىنى، نەرئىنى - سەد و سفر“
 ھەموو شتىك بەم شىۋە دەبىن. لە ئىۋان
 شتەكانى تردا دەلىن دايك و باوك چاكەى
 رەھايە، دەبىت گۆپرايەلى ئەۋان بىت. تىناگات
 كە خيزانى مۇدىرن كىشەى مۇدىرئىيان ھەيە
 كە دايك و باوك ناتوانن چارەسەرى بىكەن.

ھۆكارەكانى رىبازى تاكرەۋانە و توندوتىژى لە نەۋەكاندا، لەۋانەش نەۋەى Z

نەۋەى Z و پىش ئەۋە شىۋازىكى
 ژيانى تاكرەۋانەيان ھەيە بۇچى؟ چونكە
 لە خيزانكى پاونخوازدا گەرە بوون.
 بانگەشەى ئەۋە دەكەن و دروشم دەلىن
 كە ديموكراتىن، بەلام بە كەردەۋە ئەمە وا
 نىيە. لە ھەمان كاتدا دەسەلات دەرەتەى
 سىنوردار بۆ نەۋەى نوبىش لەبەرچاۋ
 دەگرىت و ھىشتا لە بىنەمالەى ئىراندا
 ھىچ پەيۋەندىيەكى ئاسۋىي بە ماناي
 راستەقىنە نىيە. سىستەمى رىكخراۋەيى
 و پەلەبەندىيە راست ھىشتا زالە، دايك و
 باوك ھىشتا يەكەم و كۆتا وشەيان ھەيە.
 لە پەيۋەندىيە راستەكاندا تەنھاخالەكان ئالوگۆرەكرىن.
 بە واتايەكى تردانوستاندن يەكسانەبەئالوگۆرەخالەكان.
 مندالان بەزۆرى كەم دەبنەۋە چونكە
 ئاسۋىيەك نىيە بىبەخشن، دايك و باوك
 دەلىن پارە و خەرجىيەكان دابىن دەكەن،

لە سەردەمى نويدا خيزانەكە ھىچ پلاننىكى بۆ
 كات بەسەربردن نىيە. بۆيە كات بەسەربردنى
 كەسى ئاراستەكراۋى مېديايى بۆ ھەردوۋ دايك
 و باوك و مندال پەرەى پىندراۋە. مالىكىردن
 و بەسەربردنى كاتەكانى پشوو بە شىۋەيەك
 پاسىف بوۋەتەۋە و لە شىۋازى ژيانى ئىرانى بە
 سىمايەك زالە كە ھىچ دىالوگىكى تىدا نىيە.
 بەگشتى ئەۋ كەسانەى كە مۇبايل يان كات
 بەسەربردنى مېديايى بەكاردەھىتن، گۆشەگىرى لە
 گۆشەيەكدا ھەلەبۇرئىن و كارى خۇيان ئەنجام دەدەن.
 بەرنامەكانى كات بەسەربردن لە ۋلاتە
 سەرگەۋتۈۋەكاندا بەرنامەى پىرۋوزن، ئەگەر
 كەسىك تۋانىي، سەفەر دەكات. لە كاتىكدا
 ئىمە لە ئىران لە بىنەردا پلانى سەفەرمان
 نىيە، گەشتەكان زۆر پلانئىيان بۆ دانەنراۋە.
 بەزۆرى ئىمپىرۇقىزە و ھەستىارە. يان لە كاتى
 سەفەرەكاندا، بەزۆرى ئەۋەندە مندالەكان
 تاۋانبار دەكەين يان ئاگادارى دەكەينەۋە
 كە چىژ لە بوون لەگەل ئىمە ۋەرناگرن.
 ۳. فاكىترىكى تر، لە دەستدانى دەسەلەتى
 دايك و باوكايەتتىيە لەبەر دوو ھۆكار:
 يەككىيان بەسەرچوونى زانست و ئەزمون
 و زانىيارىي نەۋەى دايك و باوكە لەلەين
 مندالەكانەۋە. بۆيە لەژىر كارىگەرىي ئەۋ
 سەرچاۋە جۇراۋجۇرئەى زانىيارى كە ھەيە
 لە لايەكى ترەۋە، دايكان و باوكان خۇيان
 ھەست دەكەن كە زانىيارىيەكانيان كۈنە و
 ئىتر ناتوانرئىت ھاۋبەشى بىكەن، بىگومان ئەمە
 ھەلەيە و ھەردوۋ ئەم كاردانەۋەش بەھۆى
 تىنەگەبىشتن و نەۋونى دەرەتەى دىالوگەۋەيە.
 ۴. دايك و باوك رۆلى خۇيان تەنھا ۋەك
 جزدانىك دەبىن. زۆرىك پىيان وايە كە
 پارەيەكى باش بەدەست دەھىنن بۆ ئەۋەى
 مندالەكانيان بىنن بۆ باشترىن پۆلەكانى
 راھىنئەى كارامەيى، ۋەك پۆلەكانى مۇسىقا
 و ھونەر، قۇتابخانەى قورئان، قۇتابخانەى
 ۋەرزشى. بىگومان ئەم پەرسانە بەشكىن لە
 پەرسە بىنەرتىيەكانى شارە گەرەكان و بە

ھەرۋەھا ئەۋىش ناچارە لە دۆخىكى سەنۋوردادا كەم بېتەۋە پەيۋەندى ھاۋسۇزى نېۋان دايىك و باوك و منداڭ و نەۋەكان زياتر لە قۇناغى سەرەتايىدايە، وردەوردە لەگەڭ گەۋرەبوونى منداڭان پەيۋەندى ھاۋسۇزى كەم دەپتەۋە و منداڭان كەمتر خۇيان ئاشكرا دەكەن و كەمتر شەفافیەتى رەفتار نیشان دەدەن؛ خۇيان دەشارنەۋە و ئەمەش گرېنگە و ھۆكارەكەى ئەۋەيە كە پەيۋەندىيە ھاۋسۇزىەكان كەم دەبنەۋە يان لە راستىدا دەرىپىنى ھەستەكان تا تەمەنىكى ديارىكراو ئەنجام دەدرىت، پاشان كاتىك منداڭەكان گەۋرە دەبن، ھەمان دەرىپىنى ھەستەكان دەپتە تابۇ.

و ھانا بۇ پەيۋەندىيە مەجازى دەبن كە ئەۋانىش لە راستىدا و لانيكەم لە رەھەندى ئىرانى، بەگشتى پرن لە توندوتىژى. سەبرى تۈپەر بكن پرن لە جنيودان. ئەمەش لەبەر ئەۋەيە كە نەۋەى Z ھىشتا فيرى پەيۋەندىكردن نەۋە. ئىمە لە بنەرەتدا فيرى دىالوگيان ناكەين. دىالوگ ۋەك مشتومر و گەتوگۇ و گەتوگۈيەكى كازۇئال نىيە. لە بنەرەتدا دىالوگ بە مانا بوبەرەيەكەى، بە واتاى دۇزىنەۋەى يەككىكى تر دىت. پىۋىستە ھۆشيارى دايكان و باوكان لەمەر گرنگى دىالوگ بەرز بكنەۋە و دايىك و باوك ئاگادارى سروش و بنەما و بەھا و گرنگى دىالوگ بن. پىشمەرجى گەتوگۇى دروست ئەۋەيە كە قبول بكرىت كە دىالوگ لە كۆمەلگەى تەقلىدىدا بوونى نىيە ھەموو شتىك رىكۈپىك و لەسەر بنەماى پەلەندىيە نەۋەكانە و دىالوگ لە كۆمەلگەى مۇدىرن ماناى ھەيە. بە واتايەكى تر، كارامەيىي ژيان لە كۆمەلگەى مۇدىرن بوونى ھەيە، بنەمالەى ئىرانى ھىشتا مۇدىرن نين — كچان كاتىك

ھاۋسەرگىرى دەكەن، خانوۋىەك ھەلدەپزىن كە نزيك بىت لە مالى دايىك و باوكيان؛ كەۋاتە خىزانى ئەتۆمى ھىشتا ناتەۋاۋە. بەم مانايە، ئىمە ھىشتا لە قۇناغىكى گواستەنەۋەداين چونكە دەيانەۋىت ببنە پەرىستار بۇ ئەۋ نەۋەى كە لەدايىك دەبن. چونكە دامەزراۋەى پەرىستارى بىكارىگەرە و ھەر بۇيە ئىمە مامەلە لەگەڭ خىزانىكى ئەتۆمى مۇدىرن و ناتەۋاۋە دەكەين تەننەت دواى ھاۋسەرگىرى منداڭەكانيان، دايىك و باوكەكان پالپشتى ئابورىيان پى دەكەن بە ھۇى ناكارامەيىي دامەزراۋە كۆمەلەيتى و مۇدىرنەكانى شار و حكومى. ئەگەر ئەۋ مۇنۇلۇگ و ئامۇزگارىكردەنى نەۋەى تەقلىدى كە پىي وايە ئامۇزگارى زۇر باشە بەلام نازانىت كە ئامۇزگارەكە مۇنۇلۇگەۋاتە لايەنى بەرامبەر لە ھىچ تى ناكات، تەنھا دەبىت قبول بكات ئەۋەى من دەيلىم.» سەبارەت بە يەككىك لەۋ بابەتانەى كە نەۋەكانى پىشوو بە نەۋەى Zىشەۋە گلەيى لى دەكەن، دەلىن كاتىك لە قوتابخانە دىنەۋە مالەۋە، دايىك و باوكيان بەردەۋام پرىسيارى ئەۋ دەكەن چى پرووى داۋە و چى پرووى نەداۋە و چى پروودەت؟ جۇرىك لە لىپرسىنەۋە كە دەبىت منداڭى بنەمالەكەش ۋەلامى بداتەۋە، بۇيە ئەم دۇخەى دىالوگ لە سروشى لىپرسىنەۋەدايە. ئىستا دەبىت راپورت بدات و بەزۇرى ئەرىنيەكان دەلىت نەك نەرىنيەكان. ئەۋەى جىگاي سەرنجە، خۇئاشكراكرەن ھەموو ئەۋ شتانەن كە لە دەرەۋەى خىزان بوون، ۋەك ھاورىيان، يان راۋىژكارى قوتابخانەكان، يان زۇربەيان ئەۋ باس و خوازەنى لە دەرەۋەى خىزان بوون.

مىلانىي نېۋان سەقامگىرى و ناسەقامگىرى

دۇخى بەھا جىگىر و ناجىگىرەكانى نېۋان بۋارە جىاۋازەكانى ژيانى بنەمالەى نەۋەى Z جگە لەۋ كىشە بابەتيانەى كە

لەناو خێزانە کەدا هەبوون، پرسینکی دیکە جیهانبینی و بەها جیاوازه‌کانی نەوه‌کانن. تیکچوونی سەرچاوه ئابووری و کۆمەڵایەتی و کولتورییە بەرھەمھێنەرەکانی گفتوگۆ، پەيوەندی بە کەمبونەوهی توانا کارلێکەکانی خێزان و کەمبونەوهی قەبارەى رەھەندی خێزانەوه ھەيە کە لەژێر کاریگەری پێشھاتە میژوویی و تەکنەلۆژییەکان لە کۆمەڵگای ئێراندا، سیستەمی بەھاکانی جیهانبینی دوو نەوه گۆرانکاری بەسەردا ھاتوو. جیهانی نەريت جیهانی بەھا جیگیرەکانە، لە بنەرتدا سزا لە فۆرمى تەقلیدی خۆیدا بەھایەکی جیگیر بوو. ئیستاتە ئەم نەريتە زۆر گۆراو. بەھاکانی نەوهی نوێ ناجیگیرن. ململانی نیوان سەقامگیری و ناسەقامگیری، لەناو خێزاندا، بوو ھەوێ تیکچوونی پەيوەندی و دیالۆگ، ئەمەش بە واتای ململانی نیوان بەھا جیگیرەکان و بەھا ناسەقامگیرەکان. بەھا جیگیرەکان ئایداڵن. ئەو کەسانە بەھا جیگیرەکانیان ھەيە دەیانەوێت منداڵەکانیان ببە ئەندازە یان پزیشک. لەم روانگەيەوه کەمڵگەرای تايبەت لە دایک و باوکدا ھەيە. ئەم کەمڵگەرایە ئایداڵیستیە شتیکە کە منداڵان ئامادە نین بەدویدا بگەرێن. منداڵ و نەوهی Z دەیانەوێت چێژ لەو ھەربگرن کە ھەن. ئەوان نایانەوێت پەيڕەوی لە ئایداڵە ئایدۆلۆژیەکانی حکومەت بکەن. ئەم تێگەشتنە زۆر گرنگە. نەوهی پێشوو کە ئیمەش دەگرێتەو، پێشکە لە نەريت و پێشکە لە جیهانی مۆدێرن، لەم گۆشەنێگایەوه نەوهی X لانیكەم نەوهی ناوەرێستە لە کۆمەڵگای ئێراندا. نەوهی کۆتایی نەوهی توندڕەوییە، کە ئامادەيە ژبانی خۆی لە رێبازی ئایداڵدا بەخت بکات. ئەو نەوهی پێش شۆرش بە گروپی شۆرشگیر و سیاسى شەریان کردوو، لە قوناغی جەنگی دواى شۆرشدا شەریان کردوو، ئەوان گیانی خۆیان بەخت دەکەن

لە پێناو ئایداڵەکانیاندا. ئامرازى شەڕکردن دەمانچە و ... ھتد، ئامادەيە ژبانی خۆی بێخەشیت بو رزگارکردنى دۆزى خۆی کە ھىچ ھەوالیکى وا لە نەوهی نوێدا نییە. نەوهی نوێ دەيەوێت بژى، تەنانەت ئامرازەکانى شەڕکردنىشى دوگمەى تاجن. لە بنەرتدا ھىچ توندوتیژیەکیان تێدا نییە تائەو کاتەى ھەک گەڕکان دەتەقنەو. تێگەشتنى نەوهی نوێ زۆر گرنگە، ئەم نەويە دەتوانێت کارلێک لەگەڵ یەکتەردا بکات، چونکە دەتوانن پێکەوێ بژین و تەحامل بە یەکتەر بکەن. لەم روانگەيەوه خالیکى گرنگە کە نەوهی نوێ ھەولێ نەھىشتنى ئەوانى تر نادا، بەدوای پێکەوێیاندا دەگرێت، نەوهی پێشوو بەدوای لەناوبردنىدا دەگرێت و لە بنەرتدا ئەوى تر قبوول ناکات.

سەرچاوه‌کانى کۆمەڵایەتییوون، جیاواز لە نەوهی پێشوو“ لە نەوهی Z :

لە نەوهی پێشوودا قوتابخانە و مژگەوت و شارەکان دامەزراوێ کۆمەڵایەتیکردن، بەلام نەوه نوێ سەرچاوهی پەيوەندیەکانیان میدیا و چەندین تەکنەلۆژیای تریان ھەيە بۆ کۆمەڵایەتیکردن. ھەر لەبەر ئەم ھۆکارەش جۆریک لە گۆرانکاری لە گروپەکانی ئامازە پێکراو و روویداو. میدیا و تەکنەلۆژی ھاتوئە پێشەو و ئەمەش خالیکى زۆر گرنگە. ئەگەر نەوهی نەريتى بێوێت لە ھەمان چوارچێوەدا بێنێتەو و نەتوانێت خۆی بەرھەم بھێنێتەو، ھەمان نەوه و ئەو دامەزراوێی ئامازەى پێدەکات، تووشى قەیران دەبن، بۆیە بە ئارکیتایپ ناتوانن وەلامی کیشەکانی نەوهی نوێ بدەنەو یان لە جیهانبینی نەوهی نوێ تێگەین و کارەکتەر و سیفەتى نەوهی نوێ جیاواز بوون لە نەوهی پێشوو و نەوهی نوێ خۆدامەزرێنەر. نەوهی پێشوو کە پێشەنگى نەريتە کە بوو یان

دواجار سەرکردەیهکی تر بوو. ره یسمان ده لیت سەرکرده که تر میدیایه. ریسمان ده لیت که میدیا شیوازی ژيانی دیاری کردوو، ئەوانه ی له بهردهم تهلهفزیوندا گهوره بوون که سانیک بوون که زوریان ده خویندهوه، رۆمان و کتییی میژووویی و ئایینیان ده خویندهوه، بهو شیوهیه پالەوانی ژيانی خۆیان دۆزییهوه. بهلام نهوهی نوو خۆسهنته. هەر بهایهک که سوودی بوی هه بیته هه لی ده بژێریت. هەر له بهر ئەم هۆکارهش قورئان و هاری پۆتهر و نامرازه کانی تری بهرهمه پێنانی بهها، هه موویان پیکه وهن. هیچ جیاوازییهک له نیوان ئەم بههایانهدا نابینیت و تهنا ته پێی وایه هەر یهکیک له مانه بۆ ئەو سوودی تایبه تی هیه. نهوهی نوو، واته نهوهی Z، نهوهیهکی تیار به تهکنه لۆجیا و زانستی مۆدیرن و خولقینه ره. خۆدروستکردن هه ستیکیان پێ ده به خشیت که جیاواز و به سوودن. جیهانی سۆشیال میدیا ئەگه ری دروستکردنی ناوه رۆک و په یام و په یوه ندیکردنیان بۆ دابین ده کات. له رابردودا شتیکی لهو جۆره نه بووه ئەمهش هیزی نهوهی نووی کۆمه لایه تی زیاد ده کات و په یوه ندی و توپی ئەم نهوهیه به هیزتر ده کات. له راستیدا ئەو خولقینه ره. ئەمانه نهوه کانی تهکنه لۆژیای بنه ره تی و تیکدانی نه زمی هه بوون. ئەوان به گشتی نه زمی هه بوو له ناو نابهن، به لکو پیکهاته که ی ده گۆرن. ده شلیت: ماوه یهک له سیستمی بانکیدا بووم. پنده چیت ئەپلیکەیشنی بانک که ته له موبایله که تهدا هه بیته و بۆ مامه له ی دارایی، پیویست ناکات له ریزدا چاره ری بکه یته و چه ندین کاتر میتر له بانک دابنیشیت، تهکنه لۆژیا پشکه و تووه کان ئەم کاره ده کهن. پێی دهوتریت نیو بانک. هه موو شتیک مه جازییه. ئیستا ده تهویت پاساو بۆ دارپژه ری سیاسه تی تهقلیدی بهیئیه وه

که له بنه ره تهدا هه موو به هاکان، له وانهش به های ئابوو ری، به های کۆمه لایه تی، به های هاوپییه تی، به های دروستکردنی متمانه، هه موویان له توژه که دان و ئایا ئەم توژه ده توانیته دابخریت؟ ئایا نه یانگوت توژی ئینستاگرام دابخه؟ به لام ئایا ئینستاگرام داخرا؟ نه خیر. چون وهک توژی رادیو نییه، تهله فزیونه که بکۆژینه ره وه یان که ناله که بگۆریت. ”فرمانده کان له جیهانی دیجیتالی تی ناگن.“ ئەم توپژه ره له درپژه دا باسی له چه مک و پیناسه ی پیربوونی دیجیتالی ده کات و وهک یه کیک له توخمه کانی بیوتانیی گفتوگۆی نیوان خیزان و نهوهی نوو و وتی: پیربوونی دیجیتالی واته نهوهی دایک و باوک که ده کهوێته دواوه ی نهوهی ئیستا و ئەوان و نه بوونی گونجان له گه ل تهکنه لۆژیایانی ئەمه رۆدا.“ بۆیه ناتوانن له گه ل نهوهی نوو له دونیای ئیستادا قسه بکهن کاتیکی نهوهی پشوو ناتوانیت مامه له بکات و په یوه ندی و سامان و به ها و کاریک له جیهانی دیجیتالی دروست بکات، له بنه ره تهدا ناتوانیت بچیته ناو دیالوگ له گه ل نهوهی نوو، چونکه نهوهی Z هیچ تیگه یشتیکی لهو دونیایه نییه. نهوهی تهکنه لۆژیا هه ول ده دات پیداجوونه وه و ده ستکاریکردنی فره مانه تهقلیدییه کان بکات بۆ ئەوهی بتوانن پلانیکی نوو بۆ ژیان دابریژن. و له بنه ره تهدا ده لین نهوهی نوو دا هینه ری تیکه درن.“ ئەوان خۆیان ئاینده بنیات ده نیین و دروستی ده کهن. نهوهی پشوو، که نه ریت رینۆینی ده کات، داهاوو له سه ر بنه مای رابردوو بنیات ده نیته، نهوهی Z له ئیستاوه ده ست ده کات به بنیاتنانی داهاوو، به یی میژوو، له سه ر بنه مای ئەوهی هه یه تی. ئەگه ر نهوهی دایک و باوک نه توانن بچه ناو دیالوگیکه وه له گه ل نهوهی Z و که مترین سهروهت و سامانی خۆیان بخرنه بهردهم نهوهی

Z ۋ يارمەتتەيان بىدەن بۇ بىئاتتاتنى داھاتوو، ئەوا خۇيان دەكەون، نەك ئەۋەى خۇيان نەتوانن كار لەم بوارەدا بەكن بۇ بەخشىن لە بنەمالەدا، جگە لەو پرسانەى باسەم كەرد، كۆمەلەك پەككەوتنەمان لە سەرچاۋە ئابوورى ۋ كۆمەلەتەى ۋ بەرھەمدارەكانى دىالۇگدا ھەيە. بەشىكى ئەو فشارە ئابوورىيە چەقىنەرەنەيە كە دەبىتە ھۆى كەمبونەۋەى پالەنەر ۋ ھىزى جەستەيى ۋ دەرۋونى دايك ۋ باوك ۋ مەندال بۇ قسەكەردن ۋ بىنە ھۆى كەدەۋەى توندوتىژى ۋ دواچار قەيران لە پەيۋەندىيە مەۋىيەكانى خىزاندا. پىرۋونى دىجىتالى پەرسىكە بۇ دايك ۋ باوكان. ئەو دايك ۋ باوكانەى كە ناتوانن خۇيان لەگەل جىھانى نويدا بگۈنچىنن، يان پەيۋەندى لەگەل تەكەنلۇزىيە ئەمەردا بەكن، بەدەست پىرۋونى دىجىتالىيەۋە دەنالىنن. كاتىك نانوانىت پەيامى دروست لە تۈپتەر بگەيەيت، ئەوا كال دەبىتەۋە. بە برۋاى د. رىنانى، بەھاي وشە لە جىھانى دىجىتالىدا زۇر گرینگە. دايكان ۋ باوكان ھىشتا بەھاي وشەكان نازانن. لەنىۋان شتەكانى تردا نازانن چ وشەيەك دەبىت لە تۈپتەر تۈيت بىرەيت. يان پىۋىستە لە ئىنستىگرام بلاۋ بىرەيتەۋە. لىرەدايە كە مەمانە بە شىۋەيەكى نوئ دروست دەبىت لە نىۋانكەكاندا قەرز نادەن بەپشتەستەن بە بەھاي سەرمەيە، بەلكو لەسەر بنەماى مەمانە بە تۆ لە تۆرەكەدا ۋ چەندە ناسراويت. بۇ مەناك؛ كاتىك بەرپەز ئۇباما پۈستەكەى بەجى ھىشت، كۆپۈنەۋەيەكى لەگەل خۇيىدكاران ئەنجام دا ۋ لە فەيسبوك بلاۋى كەدەۋە، پىي راگەيانەن كە لە داھاتوودا دەبىتە سەرۋكەزىر يان بەرپەۋەبەرى گشتى ۋ دواچارىش كەسىكى خوازراۋ لە كۆمەلەگى ئىمەدا، ئەو دەزگايەى چاۋدېرى رەفتارەكانت دەكات، دامەزراۋ تەقلىدىيەكانى ۋەك كۆنگرېس ۋ دەزگاكانى راگەيانەننى تەقلىدى نىيە، بەلكوو شۈيىپى ئىۋەيە لەسەر تۆرەكە ۋ that چى لە

فەيسبوك پۈست دەكەيت، بۇ كۆى دەچىت؟. بۇيە زۇر گرنگە مەمانە بە تۆرەكە دروست بەكن. چەند كەسىك دەمىنن، ۋ چاۋدېرىم دەكەن. پاشان ئەم مامۇستاي زانكۆيە باسى لە ناۋمىدىيە كۆمەلەتەى ۋ گەشەكەردنى ھىۋا لە دەۋرى ھىۋاى خۇسەنتەرى كەد كە لەسەر بنەماى پىشنىلەكەردنى مافى كەسانى دىكە دامەزراۋە. وتى كە خالى داھاتوو بوونى بىزىرى كۆمەلەتەيىيە. كاتىك ناۋمىدىيە كۆمەلەتەى لە كۆمەلەگەدا ھەيە ۋ ئاسۋى گۇرانكارى كۆپر بىت، ئەو ناۋمىدىيە بۇ خىزانەكانىش دەرەيت. لە نەبوونى ھىۋاى كۆمەلەتەيىدا مەۋقەكان رۋو لە عەقلاىيەتى ئامرازى دەكەن، كە پىي دەۋرتىت دروستەكەردنى ھىۋاى خۇبۇتو، ھىۋاى تاكگەرايى يان خۇپەرستانە. ”خەلەك ھەۋلەدەن خەۋنەكانىيان بەدى بەيىن بە نەرخى چەقەندى مافى كەسانى دىكە“. مەۋقە كاتىك نەيتۋانى بەدەزى بۇيۋى ژيانى خۇى بىكات، بۇ ئەۋەى تۆلەى كۆمەلەتەى لە كۆمەلەگە بىكاتەۋە رۋو لە توندوتىژى دەكات. ھەرۋەھا كىشەكانى ناۋ خىزان بوۋەتە ھۆى جىابوونەۋە، كۆپرەكۆزى، دايك ۋ باوكۆزى ۋ ،،، ھتە. دەرئەنجام چوون بەرۋە ھىۋاى خۇسەنتەر يان تاكگەرايى، ھەۋلەنە بە ھەموو شىۋەيەك بۇ بەدەيىنانى خەۋنەكان، لەنىۋە دەرەنجامەكانى تردا چىرۋونەۋەى بۇشايى نەۋەكان، كەمبونەۋەى ھاۋكارى لە ھەۋلەكانى نىۋان نەۋەكاندا بۇ بەرپەۋەبەردى كىشەكان ۋ تۇماركەردنى داھاتوۋەكى ھاۋبەش؛ بۇيە دەبىنن كە بنەماى ھاۋبەشمان لەنىۋان نەۋەكاندا نىيە. ۋ پەرسى داھاتوو ھەزىرى ۋ بەرپەرسىيارىتى كۆلتوورى خىزانەكانە، كە ۋەك سەرچاۋەيەك لە كەمكەردەۋەى دىالۇگدا ھەزمار دەكرىت. خۇيىدەۋەى كىتەپ، سەيركەردنى شانۋ ۋ سىنەما، فىلىم ۋ بەكارەينانى مۇسىقا، ئەم جۇرە بابەتەنە ۋەك سەرچاۋە ۋ كارگەيەك باس دەكرىن كە

بىر و بىرۆكە و پەيام و مانا بەرھەم دىنن. خىزانە ئىرانىيەكان كەمتر دەخوئىنن. هېچ پەيامىك نىيە بۇ ئالوگۇر كىردن و ھاوبەشىكىردن. ئەو ئاليت بۇچى ئەو كىتبەى خوئندوويه تىهەو سەرنجراكىش بوو و چى هەيە، دەليت لەگەل كەمبونەوھى رېژەى بەرپرسىيارىتىي كولتوورى، برى دىالوگ و برى زانىارى بۇ ئالوگۇر كىردن بە ھەمان شىئە كەم دەبىتەو. لە ھەر حالەتلىكدا گەتوگۇى سەرنجراكىش لە خىزاندا كاتىكە كە ئەندامانى خىزانەكە بەكارھىنانى كولتوورى ھاوبەشىان ھەيە و دەچنە ناو گەتوگۇيەكەو لەسەرى. قەبارەى مالەكان بە كارىگەريان لە كەمكىردنەوھى دروستكىردنى پەيام و لە ئەنجامدا دىالوگ لە بنەمالەدا ھەيە و قەبارەى مال (ژمارەى ئەندامانى بنەمالە) لە كۆمەلگەى ئىراندا بە شىئەيەكى بەرچاو لە چەند دەيەى رابردو كەمى كىردو. لە ۵ كەس لە سالى ۱۳۸۰ بۇ ۳.۵ كەس لە سالى ۱۳۹۰، بە واتايەكى تر لە ماوھى ۱۰ سالدا و لە ئىستادا كەمترىش بووتەو و قەبارەى مالەكە دوو كەسە و زۆرتىنيان سى كەسىن. ھەركات قەبارە و ژمارەى مالەكان كەم بوو، ژمارەى ئەكتەرەكانى ناو خىزانىش كەم دەبىتەو و ھەركاتىك ژمارەى ئەكتەرەكان كەم بوو، پىويستى دروستكىردنى پەيامىك بۇ نىوھ كەم دەبىتەو و بە توندى كەم دەبىتەو. كاتىك مندالىك لەدايك دەبىت، ئەكتەرى نوئ لە راستىدا پەيامەكە زىاد دەكات و وزەى نوئ بۇ بەرھەمھىنانى پەيامەكەيە. كەمكىردنەوھى ژمارەى ئەندامانى خىزان بە خواست و مەبەستى كەسىيەو نىيە. ناتوانىن بلىن كەسانىك كە مندالىان نىيە تاوانبارن، بەلام پرسە كۆمەلايەتییەكانى دەرەوھى خىزان زۆر كارىگەر و يەكلاكرەوھەن. ”يان مەوھەكان ھاوسەرگىرى ناكەن، يان

ئەگەر ھاوسەرگىرىيان كىرد، ئەوا مندالىان ناپىت، ئەگەرىش مندالىان ھەبىت، لەراستىدا تەنھا يەك مندال“. ھۆشيارىي نەبوونى بنەمالە لە ئەزموونى نەوھى نوئ بە بەربەستىكى دىكەى دىالوگ لەنىوان بنەمالە و نەوھى Z دادەنن و ”سەنووھەكان لە ھەموو شوئىنىك نەماون“. بەلام كاتىك دايك و باوك وەلام لە نەرىت يان وەلام لە ئەزموونى مندالى يان وەلام لە ئەزموونى پەيوھەندى لەگەل ھاوپىكانى لە رابردوودا بۇ زۆرىك لە كىشە مۆدىرنەكان دەداتەو، ئەم جۆرە وەلامانە ئاركىتاپن. بۇ نمونە ئەگەر كەسىك تووشى زىانى ميدىايى بوو و تووشى ساختەكارى ئىنتەرنىت بوو، پىي دەلن ”من نەمگوت مەچۆ ناو ئىنتەرنىت“. لە بنەرتەدا لە سروشتى ئەم فەرمان و قەدەغەكىردنە تى ناگات. كاتىك وەلامى كۆن و ئامۇزگارىي مۆدىرن دەدات بە كىشە مۆدىرن و نوپىيەكان، وەك ئەو وایە ئىمە ناچىنە سەر شەقام چونكە تووشى رەوداوپك بووین. لە كاتىكدا دەتوانىن چارەسەرىك بدەن كاتىك تىوھ گلاوین لە ژيانى ئىستای ئەو كەسەدا. تەنھا بوونى ئەو خىزانە لە ئىنستە بە مانای ژيان لە تۆرىكدا نازانىت و دەليت: ”لەو چاوپىكەوتنەنى لەگەل خوئندكارەكاندا ئەنجاممان دا، پرسىمان ئايا دايك و باوكەكان لە توتەر و ئىنستەگرام فۆلۆوتان دەكەن؟“ ھەندىكىان گوتيان بەلى. ئەوان پەيەرە دەكەن، بەلام نەك بۇ ئەوھى رەخنە بگرن كە ئايا ناوھەكەمان باشە يان خراپ، بەلكو بۇ ئەوھى بزەن ئىمە لە پەيوھەندىيان لەگەل كىدا. ئەوان تەنھا بۇ مەبەستى پەيوھەندى لىكۆلىنەو بەدوايدا دەگەرپن و بەشدارى دەكەن. بۇيە ھىشتا دايك و باوك جىھانى تەقلىدى بەكار دەھىن بۇ كۆنترۆلكردنى جىھانى ئۆنلاين. لە چوار سالى رابردوودا دكتۆر زەكای وەرگىرانی كۆمەلناسى مندالانى كىردو. ئىمە

نازانين مندال چ پيداويستی و داواکارييه کی کومه لایه تی و کولتوریان ههیه بۆ ئهوهی به تیپه ربوونی کات بیه شوناسیکی سه ره خو. ئیمه پیمان وایه که مندال هه میشه وه ک ئۆژه یه ک له دهستی مندايه. نالیت مندال که سیکي سه ره خو یه و ده بیت ناسنامه ی ره سه نی ئه وه په ره پی بدهم. به لکوو ده مه ویت بیه که سیکي ئایینی، ئه ندازیار، یان پزیشک، بویه ناسنامه یه کی سه ره خو ی پی نادم بۆ ئه وه ی به شیوه یه کی مۆدیرن مامه له له گه ل کیشه کانیدا بکات؛ بویه بنه ماله ی ئیره ویرای ئه وه ی جیگای ره خنه ی منه، له هه مان کاتدا ده بی بلیم بنه ماله ی هه ژار به ره وروی چه ندین کیشه و گرفت ده بیته وه، ئه م مندالییه زیان به په یوه ندیی نیوان نه وه کان ده گه یه نییت. و به شیکی گرنگی دیکه درێژ کردنه وه ی بوونی مندالانه له خیزانه که دا به هوی سه ختی بارودۆخی ئابووری، سه ره خو یی مندال له خیزان بووه ته کیشه، ئه م کیشه یه خوی هۆکاری تیکچوونی په یوه ندی و هه ره شه ی په یوه ندیکردنه. دایک و باوک تایبه تمه ندی مندال ناسن. به و پیه ی گهنجه، هه میشه له گه ل خوی به راورد ده کات که ئیمه گهنج بووین یان مندال بووین. به لام نالیت تایبه تمه ندیی نه وه ی نوئ ته نها له وه دا نییه که ئه وان ته نها مندالن یان مرۆفن، به لکو له ئه زموونه جیاوازه کانیشدا هه یه، له وانه کارلیکی میدیایی و ته کنه لۆزیای ئه وه ی که هه یانه له داهیناندا یه که په یوه ندی له گه ل ته کنه لۆزیادا، بووه ته هوی داهینان.

نه مانی په ره و ده ی نه ریتی و ده سه لاتی قوتابخانه و حکومت و یاسا
بۆشاییه کی زۆر گرنگترن، ئه وه ش به هوی ئه وه یه که په ره و ده ی نه ریتی له رینگه ی قوتابخانه کانه وه تا سالی ۲۰۳۰ به ره و

نه مان ده روات، به لام حکومت و بنه ماله له ئیران به رده وامن له سوودمه ندبوون له پاوانخوای له بنه ماله و کومه لگادا و به هیزتر ده بن و "هیشتا له چه مکی گۆرینی دیجیتالی تینه گه یشتووین". نه وه ی نوئ به شداره له گۆرینی دیجیتالی و دیجیتال له بنه رتدا جیاوازه له جیهان، له زمان و ژبان و کات و هه موو شتیک. له گۆرینی دیجیتالی دا هه موو پیکهاته کان و نه ک ته نها قورمات و پرۆسه ی هاوڕیان ده گۆردرین و ئیستاش پیکهاته کان گۆراون و له داهاتوودا شتیک نامینیت به ناوی قوتابخانه. تا سالی ۲۰۳۰ شتیکمان نابیت به ناوی قوتابخانه ی ته قلیدی، که دوور نییه له وه. ئیستا یوتیوب که فلتهری له سه ره، هه موو نوێترین راهینانی پراکتیکی بۆ مندالان دابین ده کات. حکومت نوینه رایه تی نه ریت ده کات به لام نه وه ی ئیمه نه وه ی مۆدیرنیته یه، هه ره وها خیزانه که مان هیشتا نوینه رایه تی نه ریته که ده کات و حکومت به هیزی ده کات. له یاسای خیزاندا سه یر بکه ن، ستاندارده کان هیشتا له سه ر بنه مای پاراستنی ده سه لاتی دایک و باوک دامه زراون. هیشتا تاوانی دایک و باوک لپی خوش ده بن که دایک و باوک بوون. له یاسای تاوانه کاند کاتیک دایک و باوک مندالیک ده کوژیت، به و پیه ی باوک مافی خاوه ندریتی منداله که ی هه یه، ده توانریت لپی خوش بیت. ئه م که یسانه ئه وه ده رده خه ن که یاساکان له م ولاته چه واشه ده کرین. حکومت ده ستوهر دانیکی راسته وخۆ و ناراسته وخۆ له هه موو بواریکدا ده کات و پشتیوانی پیاوسالاری و په یوه ندی راست و مۆنۆلوگ ده کات. له وه ش گرنگتر حکومت و دامه زراوه ی سیاسه ت، بووه ته تاکه فاکته ری به ره مه یینانی ئایدیال له کومه لگای ئیمه دا. به پیچه وانه له ولاته سه رکه وتوه کاند زانکۆکان

چیرۆکنووس و نووسەر و توێژەر و ئایدیال
بەرھەم دەھێنن. قوتابخانە، شەقام، کافی،
خوێندن و توێژنەوێ لە پۆلەکانی زانکۆدا.
خیزان و قوتابخانە شوێنیکن کە ئایدیالەکان
تێیدا بەکار دەھێنرێن، لەوێ قسە دەکەن. بەلام
لە کۆمەڵگای ئێراندا حکومەت تاکە فاکتەری
بەرھەمھێنان و بەرھەمھێنانەوێ ئایدیالە.
ھەر لەبەر ئەم ھۆکارە ھەموو شکەستەکان
لەسەر سەھری حکومەت دەشکێنەوێ.
ھەر بۆیە چارەسەرەکان بریتین لە
پەرورەدە، پێشخستنی و بەدامەزرێکردنی
پەڕیوەندیی مەروەیی، دیالوگی ئاراستەکراو لە
نیوان نەوێکان، چ لە ئاستی خیزان و چ
لەسەر ئاستی کۆمەڵگا، وەک کارامەییەکی
ژێران کە پێویستە“ کە لە کۆمەڵگە
مۆدێرن بۆ گۆرانکاری و دۆزینەوێ ئەوانی
تر و گەیشتن بە کیشە ھاوبەشەکان
بەکار دێت. ئێمە ھیشتا کیشەییەکی
ھاوبەشمان لەنیوان نەوێکاندا نییە.
ھەموو بوارەکانی ئابووری لەلایەن
نەوێکانی پێشوووە داگیر کراون، بۆیە
نەوێ نوێ هیچ شانسێکی نییە.
لێرەو ھەر شەھەکانی نیوان نەوێکان لە
مەیدانەکان، و لە بنەرەدا لە مێشکدا
نەماون. تەنھا لە بەھا و نۆرمەکاندا نییە،
لە بواری کرداردا، لە دەرفەتەکاندا ھەیە.
مێزیکان دەلێت: ”پرسی دادپەرورەری و
یەکسانی دەرووژێم. بەلام تا چەند دەتوانیت
ئەم کارە بکات؟ رەھینانی فەرمی کارامەیی
لە دامودەزگاکانی راکەیانندن و دامەزرێوە
فەرمییەکان، لە کەمپەین و بەرنامەکاندا
زۆر گرنگە؟ گۆڕینی شێوازی پەڕیوەندی و
رەفتاری تاکەکان، دامەزرێوە ئامارە پیکراوەکان،
لە مۆنۆلۆگەو بۆ گفتوگۆ زۆر گرنگە.
دیالوگ تا ئێستاش لە کۆمەڵگای ئێمەدا
بە ستراتیژیکێ براوە نازنرێت لە کۆمەڵگادا
دەلێن ھەرکەسێک قسە بکات دۆراو. بەلام
ئەگەر تۆ فێلباز بیت، لە راستیدا براوێ.

تەنھەت لە گۆرەپانی سیاسیشدا ئەمە حالەتە.
بەھێزکردنی نەوێ دایک و باوک و
تێگەیشتنی فرە چەشن لە نەوێ نوێ
لە درێژەیی باسکردنی چارەسەرەکان
بە بەھێزکردنی نەوێ دایک و باوک
و تێگەیشتنی فرەچەشنی نەوێ نوێ،
پێویستە نەوێ دایک و باوک دووبارە
کۆمەڵەبەتیی بکێتەوێ. پێویستە دایک و
باوک فێر بن جیھانی نوێ چییە و چ
میکانیزمیکە و چ پێداویستیەکی ھەیە، بۆ
ئەوێ بتوانن لەگەڵ نەوێ نوێدا بژین و
قسە بکەن بە بانگەوازکردن بۆیان و دواتر
پێربوونی دیجیتالیمان دەست دەکەوێت.
بۆ ئەنجامدانی گواستەنەوێ نەوێکان و
کۆچی نەوێکان بێگومان پێویستە ئاشنای
زمانی رۆشنیریی ئەو کۆمەڵگایەش بین
و بتوانن لە کۆمەڵگادا ھەرسایان بکەن.“
سەبارەت بە تێگەیشتن لە فرەلایەنی
نەوێ نوێ، ئەو راستییەکی کە
دایکان و باوکان دەلێن کە ئێمەش
لە ھەموو بابەتیکدا گەنج بووین، و...
ھتە، ئەمە وەلامی ئەزمونی ژیاوی
نەوێ Z ناداتەوێ کە چین و توێژی
جیاوازی ھەیە. بۆیە پێویستە لە ئالۆزی
کەسایەتی ئەوان تی بگەین، بابەتی
ئالۆزی مەروفاوەتی ناتوانرێت بەسادەیی
وەلام بدرێتەوێ. بۆ قسەکردن لەگەڵیدا
دەبێت وەلامی ئالۆز و فرەچەشن ھەبێت.
دنیا ئێمە مەندالان و دنیا نوێیەکیان
بناسرێت. ئەگەر متمانەیان پێ نەدرێت،
دایک و باوکە دەدۆڕن و بە واتایەکی
تر لەناو دەچن. دەلێن بە مردنی ئەوان
کیشە کە چارەسەر دەبێت. رزگارمان دەبێت
لێیان. بۆ ئەوێ لە دۆخیکی وا رزگارمان
بێت، بە کۆمەڵەبەتیکردنی پێچەوانە و
بەھێزکردنی نەوێ دایک و باوک زۆر گرنگە.
خۆگۆنجانندن لەگەڵ جیھانیکی لەو شێوێ
لەژێر ناوی داروینیزمی دیجیتالییدا و

خوینده‌واری دیجیتالی به مانای چۆنیه‌تی ژیان له دونیای راگه‌یاندن و تۆره‌کاندا زۆر گرنگه. خوینده‌واری دیجیتالی ته‌نھا ناردنی په‌یام نییه، به‌لکوه ژیان، واته دروستکردنی په‌یوه‌ندی و دروستکردنی کارلیک و تۆرکردن له‌گه‌ل مروه‌کاندا. ره‌نگه که‌سانیک هه‌بن که له رووی دیجیتالییه‌وه بیه‌ش بن، ته‌نا ته مانگی جاریکیش ئیمه‌یه‌کانیان ناپشکن. سالانه جاریک ناچنه ئینستگرام، ئه‌مانه که‌سانی که‌م ئیمتیزاتی دیجیتالیین. بیه‌شانی دیجیتالی چۆن ده‌توانن په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل چالا‌کوانی دیجیتالییدا بکه‌ن. بۆیه پۆیسته باوه‌رت به‌ داروینیزی دیجیتالی هه‌بیت. ”داروینیزی دیجیتالی واته خۆگونجاندن له‌گه‌ل پێشهاته ته‌که‌له‌وژی و دیجیتالی و کۆمه‌لایه‌تی و کۆلتورییه‌کانی ئه‌و رۆژگاره، که سه‌کویه‌که بۆ گفتوگو له‌گه‌ل نه‌وه‌ی نوێ.” بۆ نه‌وه‌ی له‌گه‌ل چاره‌سه‌ریکی له‌م شیوه‌یه‌دا بگونجیت، چاره‌سه‌ری داها‌توو که تا ئیستاش له ئیراندا نییه، دارش‌تنی به‌لگه‌نامه‌ی په‌ره‌پێدانی په‌یوه‌ندییه نیشتمانیه‌کانه و گفتوگوی نیوان نه‌وه‌کان له‌ خیزاندا، که هه‌ره‌شه‌ی سه‌ره‌کی ئیمه‌یه. ده‌بوو به‌لگه‌نامه‌ی خیزانه‌که‌مان بنووسین و له‌ گۆشه‌یه‌که‌دا سه‌رنجمان له‌سه‌ری بێت. دارش‌تنی سیاسه‌ت و هاوسه‌نگی نیوان کار و ژیان زۆر گرنگه؛ زۆربه‌ی خه‌لک له ئیستاوه له‌ ماله‌وه سه‌رقالی کارن. له‌ کاری جیه‌جیکردن و کارگیریدا لانیکه‌م کۆمپیوته‌ره‌که داده‌خه‌یت و ده‌گه‌ریته‌وه ماله‌وه. به‌لام له‌ کاری زانستیدا، له‌ رۆژانی پینچسه‌مه و هه‌ینییدا، بیرى لێ ده‌که‌یته‌وه و تبه‌وهی گلاوێت. که‌واته چۆن ده‌توانیت جیاوازی بکه‌یت له‌ نیوان کات به‌سه‌ربردن و

کارکردن؟ بۆیه گرنگه هاوسه‌نگی دروست بکړیت. هه‌موو ئه‌مانه فشار ده‌خه‌نه سه‌ر خیزان و کارلیکه‌کانی نیوان نه‌وه‌کان.

ده‌ره‌نجام

”ده‌سته‌که‌وته‌کان، چاره‌سه‌ره‌کان، گواسته‌وه له‌ خیزانیکی تاک‌ره‌وه‌وه بۆ خیزانیکی مه‌ده‌نی ده‌سته‌که‌وته‌کانی ئه‌و چاره‌سه‌رانه، گۆرانکارییه‌کانی ناو بنه‌ماله‌ی مه‌ده‌نی له‌سه‌ر بنه‌مای دیالوگن. تا ئیستاش له ئیران خیزانیکی مه‌ده‌نیمان نییه. بنه‌ماله له ئیران هیش‌تا بنه‌ماله‌یه‌کی پاوانخوازه. زیادکردنی کارایی نیوان نه‌وه‌کان ده‌سته‌که‌وتیکی دیکه ده‌بیت. نه‌وه‌کانی ئیمه‌یه‌که‌تر ناسن و له‌ کاره‌کانی‌اندا هینده جیاوازن که هه‌چ لیک‌نیزیک‌بوونه‌وه‌یه‌ک له نیوانی‌اندا نییه. بۆیه ناتوانن کاری هاوبه‌ش له‌گه‌ل یه‌که‌تر بکه‌ن و له‌ ره‌هه‌نده سیاسی و کۆمه‌لایه‌تییه‌کاندا هاوکاری نه‌وه‌کانیان هه‌بیت و هاوبه‌شی نیوان نه‌وه‌کان بۆ بنیاتنانی ئیستا و داها‌تویه‌کی هاوبه‌ش یه‌کیکه له‌ ده‌سته‌که‌وته‌کانی تر. نه‌وه‌ی نوێ پۆیستی به‌ ئیمه‌یه، به‌لام ئه‌م په‌یوه‌ندییه به‌ قبوڵکردنی جیهانه‌که‌یان داده‌مه‌زێت. نه‌که ئه‌وه‌ی ئیمه لایان به‌یه‌ن، پشت‌گۆییان بخه‌ین، یان زه‌لبیلیان بکه‌ین، به‌جۆریک بلێین که تۆ سوودت نییه، تۆ ته‌نھا خۆنمایش‌کردن و که‌می دا‌هینانت هه‌یه. له‌ هه‌مان کاتدا خاوه‌نی دا‌هینان و دا‌هینه‌رییه و ده‌توانیت یارمه‌تیدەر بیت له‌ باش‌ترکردنی کاروباری ولات و خیزان. که‌واته هه‌نگاوی داها‌توو قبوڵکردنیانه، که ده‌بیت وه‌ک خۆیان قبوڵ بکه‌ین، پاشان دروستکردنی متمانه و دوا‌جار دروستکردنی هاوکاری و هاوبه‌شی نیوان نه‌وه‌کان، که له هه‌موویاندا گفتوگو په‌یوه‌ندییه‌که‌یه‌تی.”

